

Verona'ko bi zaldun

Gure autoak Alpe mendietako oiñetan barna bide egiten zuelarik, bi mutikok geldi-erazi giñuzten Verona'ko ingurutetan. Basa-maillukiak saltzen ari ziran, zumezko saskitxoan ezpaiñak estaltzen zituten orri berde-illunen gaiñean gozagarri ziruditen mailluki gorri biziak.

—Ez erosi —aolkatu zigun Luigi'k, gure txoper zurrak— Verona'n arkituko duzute igali askoz ohea. Gaiñera, mutiko auek... Soñiak goratu zituen, saltzailleen arlote itxura zala ta bere atsegabea adierazteko.

Mutiko batek jerse murriztu bat eta praka kaki moztu batzu zerabilzkian; besteak gudari-txartes bat, gorputz argalaren inguruan toles lasaietan bildua. Baiña, larru brontzeztuzko ta begi beltz bizkorreko iduri tximadun txiki biai begira geundela aienganako erakarpn bitxia senditu genuen. Nicola, zarrena, 13 urtekoa zan; gure atetilleko eskutokiraiño ozta-ozta goratzen zan Jacopo, 12 igurukoa. Sasaki aundiena erosi ta irirantz abiatu giñan.

Verona iri ederra da, ixtoriz aberatsa, erdi-mendeko kale bake-suak eta ezti zurbil kolore zoragarrizko etxe ikusgarriak dauzkana. Erromeu ta Julieta bizi izan omen ziran antxe. Azkeneko gudan bonbaz jo ta bere zubiak galdu ditu, baiñan ez bere poza ta zoramena.

Urrengo goizean, gure ostatutik irten giñanean, tenk egin genuen arrituta. Antxe, erri enparantzako iturriaren ondoan zeuden lengo arratsaldeko gure adiskide txiki biak, bakoitza bere oski-garbitzaille kutzaren gaiñean makurtuta, lan eta lan.

Apur batez, aiei begira egon giñan; gero, egitekoa gutxitu zanean, albora gintzazkien. Aurpegi ona eginda agur egin ziguten.

—Uste nuen igali-biltzea zenutela ogibide —esan nien.

—Gauza askotan ari gera, jauna —Nicola'k erantzun zuen benazki— Arrotzei iria erakusten ari gera sarritan... Julieta'ren illobia... ta beste leku ikusgarri batzu.

—Ederki —irripar egin nuen— Eraman gaitzazute.

Iriko bazter guziak jotzen genituelarik, mutikoen jokabideak go-goia eroan zidan, berriro. Izan ere, oso aurrak ziran eta alde askotan guziz tolesgabeak. Jacopo'k ezpainak bear baiño zurbillagoak ba'zeuzkan ere, katagorria bezain bizkorra zan. Nikola'ren irriparrea betiko ta begikoa. Ala-ere, aur-aurpegi bi aiek lotsa ematen zuen benetasuna erakusten zuten, beren urteak baiño goragokoa zan erabaki-itxura bat.

Urrengo astean askotan ikusi genituen, guziz zernaitakoak ger-tatu zitzaizkigun eta. Ipar-Ameriketako zigarro lotura bat, naiz operarako txartelak, naiz *ravioli* onak jaten eman litzaken jatetxe baten izena nai ezkerro, etsi-etsitan geunden Nikola ta Jacopo'k gure naiak betetzen jakingo zutela, egoki ta alaiki.

Geienik arritzen giñuzana aien lan egiteko leia aspergabea zan. Udako egun orietan eguzki beroaren pean eta arratsalde luzeetan mendietako aize gozakaitzak putz egiten zuenean, oiñetakoak garfitzen, igalia saltzen, egunkariak aldarrikatzen, turistak bidatzen, mandatuak egiten eta iriko ekonomi naspillatuak irispidean ipintzen zizkien muga on guzietaz baliatzen ari ziran.

Aizea ari zan gau batean jende gabeko enparantzan arkitu genituen arrizko zola gaiñean atsedean artzen zutela, dizpillen argi zurbillaren pean. Aurpegian nekea zerakusan Nikola eserita zegoen, egunkari pillo bat oin artean zeukala. Jacopo lotan zegoen bere anaia-aren sorbaldan burua ezarrita. Gaberditsua zan.

—Zer dala ta orren berandu kalean, Nikola?

Jauzkatu zan ni entzutean, baiña berealaxe bere begi zoardi gozoa zuzendu zidan.

—Padua'tiko azken autobusaren begira gaude. Eldu daitenean egunkari guziok salduko ditugu.

—Baiña orrenbeste lan egitearen bearrean zaudete? Nekatuxe ematen duzute biok.

—Ez dugu esparik egiten, jauna.

Aren mintzaerak, oso adeitsua ba'zan ere, ez zuen bide ematen ari galde geiago egiteko. Biaramunean, ordea, oskiak garbitu zezaizkidan iturri aldera joan nintzanean, esan nion:

—Nikola, zuk eta Jacopo'k lan egiten duzuten moduan dirurik aski irabazi bear. Ez duzute ezer ere gastatzen janzteko. Gutxi jaten duzute; janari bat egiten duzutela ikusten zaituztedanean piku ta ogi beltzekoa izaten oi da. Esaidazu, zer dagizute diruaz?

Bere brontze antzeko aurpegia gorri-gorri egin zan; gero zurbildu ta erantzan zidan begiak lurrean josita:

—Ba ditugu alako asmoak, jauna.

—Nolako asmoak?

Ezinbesteko irriparrea egin zuen, beti ere nasten niñuen itxura arekin:

—Asmoak, besterik ez —erantzun zidan abots apalez.

—Ongi da —esan nion—. Gu ba goaz astelenean. Zerbait egin dezaket zuen alde joan baiño len?

Nicola'k buruari eragin zion ukatuki, baiña bat-batean, Jacopo'ren sudur zuloak zabaldu ziran txakurkume batenak bezela ta garraizi egin zuen:

—Jauna, igandean-igandean ikustaldi bat egiten dugu baserri alde-
ra, Polenta'ra, emendik ogeitamar kilometra. Txirringutsak alogeran artu oi ditugu. Baiña biar, orren ona zeran ezkerro, zure autoan bi-
daldu gindezazkezu.

Esan izan nion orduko Luigi'ri igandean bere nausi zala; ala-ere, erantzun nuen:

—Neronek eramango zaituztet.

Ixilaldi bat izan zan. Nicola'k aserre antzean begiratzen zuen anaia.

—Ez genuke zu nekarazi nai izango, jauna.

—Ez da nekerik izango.

Ezpaiñak ausiki ta esan zuen mintzaera erre antzean:

—Ongi da.

Urrengo arratsaldean eramán nituen autoan, egiaren garai aldean dagon eta gaztañadien geriza pean eta aren aldats goratuenetan zen-
bait lerrondo eta oiñetan aintzira urdin bat zeuzkan baserritxo atse-
giñera. Bizileku apalen batera joango giñalakoan nengoan. Baiña, Jacopo'ren ume abotsak zuzenduta arresi garai batek inguruturiko landetxe tellatu gorri aundi baten aurrean gelditu giñan. Ikusi ta ezin nuen siñetsi ta nere baitara itzuli baiño len bi bidaztiak autotik jauzi egiñak ziran bizkorki.

—Ez dugu asko luzatuko, jauna. Ordubete bakarrik, bear-bada. Atsegin izango duzu, agian, erriko kafe-etxera joatea zer edo zer eda-
tera. Ta arresiko ixkiñetik aienatu ziran.

Zenbait miñutu igaro ta jarraitu nintzaien. Burdin sarez itxitako albate bat arkitu ta tirriña jo nuen oldarki. Itxura atsegiñeko ta aur-
pegi zurigorriko emakume bat agertu zan, altzairuzko bazterkiak zeuzkaten betaurrekoak erabiltzen zituana. Arritu egin nintzan gei-
sozaiñen soiñeko zuria janzten zuala ikusi ta.

—Bi mutiko ekarri berriak ditut onaiño...

—A, bai! —aurpegia argitu zitzaion eta atea iriki zuen pasa nendin— Nicola ta Jacopo. Eramango zaitut gora.

Bidatu niñuan lauza-azpiko atari ozpelaren barna geisotegiraño
—landetxea geisotegi biurtu baitzan—. Zeartu genuen solairu ezkoztu ta dirdaitsuko barnebide bat gizategi ongi ornituen artean.

Gero, ego aldera ta baratzei ta aintzirari begira zegoan sollairu bateraño igo giñan. Geisozaiña logela txiki baten ateondoan gelditu zan, beatza ezpañetara eraman eta, barre-zuri batekin, lei-atetik begiratzer aixatu niñuan.

Antxe zegozan gure bi mutikoak 20 urtetsuko neska baten oendonan eserita. Burko pillo baten gainean zetzan eta egalunezko oe-jantzi polit bat soñean zeukan neskak aien berriketa entzuten zuen, begiak biotz-beratasunez beterik. Aren matrail alboetako gorritura mea ta aren egoerako lazotasun bakana gorabera, begirada bat naikoa zenuen bere nebakin zeukan iduria agertzeko. Mai gainean ontzi bete basa-lore zegoan, bai ta igali azpil bat eta liburu batzu ere.

—Ez al zera sartzen? —geisozaiñak murmur egin zuen— Luzia'k atsegin artuko luke zu ikustez.

Buruaz ukatu ta aldendu nintzan. Ulertu nuen ezin nezakeala artetu sendi batzar artan. Baiña zurubi oiñean gelditu ta eskatu nion nere laguntzailleari mutiko aiei buruz zekian guzia esan zezaidala.

Orixe egiteko leiatsu zegoan. Esan zidan munduan ez zeukatela beren arreba baizik. Bere aita, alarguna, La Scala'ko abeslari ospatsua, gudaren asieran il zuten. Geroko batean bonba batek etxea erraustu zien, iru umetxuak kalean utzirik. Bizikera eroso ta eskolatu batera oituak —Luzia opera-abetesle ikasten ari izana zan—, ziñak eta miñak ikusi zituten gosez eta Verona'ko negu otzean izarpeko bitzeaz.

Zenbait illabetez beren buruak ozta-ozta bizirik euki zituten zartarren artean beren eskuz eraiki zuten txabola antzeko batean. Gero doixtarren Zaintalde Autatuak bere Gudaltegi nagusia Verona'n ezarri zuen eta iru urte izugarritan zorrozkeri ankerraz jaurri zuen iria. Mutikoak jauntxo gogorre gorroto artu zieten eta aurka egiteko indarra ezkutuan sortzen asi zanean lenengoetarikoak izan ziran artan elkartzeko. Ez zan, ez, guda jokutzat artzea. Aien urte gutxi ta txikitasanak, alboko mendiez zuten ezagutza barneari batuta, balioz gaineko egiten zituten. Aietaz baliatu ziran askatasun-gudariei mezuak eramateko, ta, are arriskutsuago zana, gudarozte doixtarren ibilkuntzaen berriak atzemateko.

Geisozain ona atertu zan, begiak busti; gero jarraitu zan biotz-eragin aundiagoz:

—Ez da esan bearrik' zein arrigarri izan ziran mutiko auek. Nola arriskatzen ziran gabez mendien zearbideetan barna beren tiro-eriotza ekarri litzatekean eskutitzak oiñetakoetan ezkututa zerabilzkitela. Eta guzia bukatu zanean eta azkenik bakea euki genuenean itzuli ziran beren arreba maiteagana ta arkitu zuten... gudaren bearrerietan artutako bizkarrezur-gaitzepelak joa.

Gelditu zan arnas artzeko.

—Txil egin al zuten? Ez. Beren arreba onera ekarri ta ura artu genezala burutara eman ziguten. Gurekin egon dan 12 illabeteetan asko obetu da. Egun batean berriro ibilli —ta abestu— al izango dulako itxarobide sendoa dugu. Jakiña, orain guzia onen nekeza ta bizikaiak onen urri ta garestiak diran ezkeru, ezin gindezke jarraitu gure lanean alako sariak kobratu gabe. Baiña Luzia'ren nebak astean-astean egiten dute beren ordaintza. Ez dakit zer egiten duten —gaiñe-ratu zuen zinki—, ez diet galdetzen. Lana urri dabil Verona'n. Baiña dana dala, ongi egiten dutela uste dut.

—Bai —sendetsi nuen— ezin lezateke obekiago egin.

Mutikoen begira egon nintzan kanpoan itzuli ziran arte ta irira eramam nituen ostera. Nere ondoan eseri ziran, mintzatu gabe, alako barne-pozean bilduak. Nere aldetik, ez nuen txitik atera. Ulertu nuen naiago izango luketela beren ezkutua osorik gorde izan zutela uste izatea. Baiña gazte-maitazarrezko epopeia isil ark biotza ukitu zidan, barren-barrenean. Gudak, dagozkion laztura guziaz, ez zuen bi gazetxo orien gogo auzi. Ta eldutasun goiztarra leporatu ba'zien ere, aiek onartu zuten kemenez ta gaitasunez. Beren jokabide zindoak jatortasun berria zekarkion giza-bizitzari, itxarobide aundiagoko agintza bat eskeintzen zion gizarteari.

AMETZAGA'TAR BINGEN'EK EUSKERATUA.

